

HDP'NİN ORTADOĞU POLİTİKASI

İBRAHİM AYDIN

Başkan Danışmanı ORSAM

“

HDP'nin gerek motivasyon kaynakları ve geldiği geleneksel çizgi gerekse sürdürdüğü siyaset, bağımsız siyasi parti olmaktan ziyade etki altında bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, partinin stratejik kararlarının partinin meşru karar mekanizmalarının eseri olmadığına işaret eder ki Ortadoğu ile ilgili yaklaşımları da bunun istisnası değildir.

”

Halkların Demokratik Partisi (HDP) 2012 yılında kuruluşundan itibaren siyasi alandaki mücadelesini, 1990 yılında kurulan Halkın Emek Partisi (HEP) geleneğinin bir parçası ve devamı olarak sürdüren ve bugün Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) 56 milletvekiliyle grubu bulunan siyasi bir partidir. Bu ayrıntı, HDP'nin herhangi bir konudaki politikası değerlendiril-

irken, öncelikle açıklanması gereken bir nitelik olarak ortaya çıkmaktadır. Zira HDP'nin gerek motivasyon kaynakları ve geldiği geleneksel çizgi gerekse sürdürdüğü siyaset, bağımsız siyasi parti olmaktan ziyade etki altında bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, partinin stratejik kararlarının partinin meşru karar mekanizmalarının eseri olmadığına işaret eder ki Ortadoğu ile ilgili yaklaşımları da bunun istisnası değildir.

HDP'NİN TARİHSEL GEÇMİŞİ

Kürt siyasi hareketi olduğunu iddia eden HDP, genel olarak PKK etkisindeki ayrılıkçı hareketin ağırlık merkezleri sıralamasında İmralı ve Kandil'den sonra üçüncü sırada zikredilir. Bu sıralama karar alma süreçleri için de geçerli olup, HDP bu anlamda en son ve en zayıf halkayı oluşturmaktadır. Dolayısıyla kendi kararları özgün olmadığı gibi geçerliği de Kandil ve İmralı tarafından kabul gördüğü nispettedir. Bilindiği gibi PKK terör örgütü, kurulup faaliyetlerine başladığı günden itibaren öğrenen bir yapı olarak, zamanın ruhuna uygun

örgütlenme ve söylem değiştirme kapasitesinde bir örgüt olmuştur. Daha doğrusu hedef ve ideolojisinde çok belirgin farklılaşma yapmadan hem kendi hatalarından ders çıkararak hem de uluslararası değişimlerden istifade ederek konjonktürel davranmıştır. Bu kapsamda PKK, Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte, anılan dönemin niteliklerini taşıyan ulusal kurtuluşçu ve ayrılıkçı silahlı mücadele yöntemini vitrinden çekerek mücadelesini siyasal alana aktarabildi. Böylelikle de PKK etkisindeki ilk siyasi parti ortaya çıkmış oldu. Bunun 7 Haziran

1990'da kurulan Halkın Emek Partisi/HEP olduğu bizzat ifade edilmiştir. Anılan gelişme, bizzat PKK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın, "yasal kitle örgütleriyle ilişkilerin geliştirilmesi, bu maksatla oluşturulan HEP'in propaganda alanı hâline getirilmesi ve 1991 Genel Seçimleri'nde HEP'in desteklenerek TBMM'ye temsilci sokulması" talimatıyla oldu.

1992 yılında HEP hakkında kapatma davası açılınca yedek siyasi parti olarak aynı yıl Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP) kuruldu. Anayasa Mahkemesi 1993'te

HEP'in kapatılmasına karar verdi. Benzer kapatma davaları ve yeni parti kurulması döngüsü bu şekilde 2012 yılında HDP'nin kuruluşuna kadar devam etti ve bu süreçte HEP dâhil 6 parti Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldı. Şimdi ise Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve ortadan kaldırmayı amaçladığı" gerekçesiyle HDP'nin temelli kapatılması ve partinin eş genel başkanları dâhil 687 üyesine siyasi yasak getirilmesi talep edilen iddianame 17 Mart 2021'de Anayasa Mahkemesine gönderildi.

İddianamede, "HDP, silahlı terör örgütü PKK/KCK'nın emir ve talimatları doğrultusunda faaliyet yürüten, terör örgütünün siyasi görünümü bir uzantısı, bir organıdır" denildi. Ayrıca iddianamede HDP milletvekilleri, yöneticileri ve üyeleri hakkında binlerce suça yer verildi.

Tüm bu hususlar dikkate alındığında, HDP'nin Ortadoğu'ya yönelik davranış kodlarını, PKK terör örgütünün Ortadoğu ülkelerindeki pozisyonu ya da o ülkelere yönelik tutumunun belirleyeceğini öngörmek zor olmasa gerekmektedir.

“

Seçim bildirgesine göre HDP'nin Suriye yaklaşımının “Rojova” eksenli olduğu görülmektedir. Kürtçede “batı” anlamına gelen Rojova kavramı, Kürt milliyetçisi bazı çevreler tarafından üretilerek yakın dönem Kürt tarihi müfredatına katılmış olup, özellikle PKK'nın da söylemsel hegemonyasının etkisiyle sözde dört parçalı Kürdistan'ın Suriye parçasını oluşturan “Batı Kürdistanı” tanımlamak için kullanılmaktadır.

”

HDP'NİN ORTADOĞU YAKLAŞIMINDAKİ BASKIN UNSUR

HDP'nin parti tüzüğü ve parti programında Ortadoğu politikalarına ilişkin spesifik bir yaklaşım mevcut değildir. Dolayısıyla konjonktürel gelişmelere göre tutum belirlendiği anlaşılmaktadır. Ancak seçim bildirgelerinde konu bir şe-

kilde yer almıştır. 2018 Genel Seçimleri'nde HDP tarafından yayımlanan seçim bildirgesinde, dış politika bölümünde Ortadoğu ile ilgili zikredilen hususlar, bu konuda bir kanaat oluşumuna yardımcı olabilir niteliktedir:

“Ortadoğu halklarının kendi siyasi geleceğini özgürce belirlemeleri ve halkların kendi kendilerini yönetecekleri demokratik, eşitlikçi ve özgürlükçü bir yönetim anlayışını geliştirmeleri ve uygulamaları için mücadeleye edileceği, Ortadoğu'da Kürt halkıyla barış sağlanacağı, Suriye'deki iç savaşın sona erdirilmesi, halkların kardeşliğine ve eşitliğine dayalı demokratik bir çözümün ortaya çıkarılması için çaba harcanacağı ve Rojova halkının açığa çıkardığı demokratik Suriye yönetiminin yaşam bulması için mücadele edileceği, İsrail hükümetinin etnik temizliği esas alan işgalci politikalarına karşı durulacağı, Filistin işgaline son verilmesine ve Filistin halkının kendi siyasi geleceğini belirlemesine imkân sağlayacak bağımsız devlet kurma hakkının tanınması için gerekli desteğin verileceği, Ortadoğu'da emper-

yalistler tarafından çizilmiş yapay sınırlarla kendini bağlamayacak, halklar arasındaki ekonomik, sosyal ve kültürel bağların güçlendirilmesi ve ilişkileri perdeleyen bürokratik engellerin ortadan kaldırılması için çalışılacağı” ifade edilmektedir.

Seçim bildirgesine göre HDP'nin Suriye yaklaşımının “Rojova” eksenli olduğu görülmektedir. Kürtçede “batı” anlamına gelen Rojova kavramı, Kürt milliyetçisi bazı çevreler tarafından üretilerek yakın dönem Kürt tarihi müfredatına katılmış olup, özellikle PKK'nın da söylemsel hegemonyasının etkisiyle sözde dört parçalı Kürdistan'ın Suriye parçasını oluşturan “Batı Kürdistanı” tanımlamak için kullanılmaktadır. Yalın hâliyle hiçbir anlam taşımayan ne kadim Kürtçe terminolojisinde ne de Kürt halkının günlük konuşma dili ve siyasi tasavvurunda karşılığı bulunmayan, tamamen ideolojik olarak üretilmiş bir kavramla bölgenin tanımlanması, HDP'nin Suriye yaklaşımının özünü ortaya koymaktadır.

Bunun en bariz yansımaları, Ağustos 2016'da Fırat Kalkanı ile başlayan sınır ötesi harekâtlara ilişkin HDP açıklamalarında görüldü; Türkiye'nin Suriye politikasını doğru bulmadıkları, Suriye'ye yönelik operasyonlara karşı oldukları, geçici sığınmacı durumundaki Suriyeli-lerin oluşturulan güvenli bölgelere döndürülmesini istemedikleri, Suriyeli sığınmacılara yönelik genel olarak mülteci statüsü verilmesini talep ettikleri ve bu konuda Cenevre Sözleşmesi'ne konulan çekincenin kaldırılması gerektiğini değerlendirdikleri ifade edildi. HDP'nin Irak'a yönelik yaklaşımında ise muhatap, merkezî Irak yönetiminden ziyade Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'dir (IKBY). Çünkü PKK'nın Irak'taki faaliyetleri IKBY bölgesine teksif olmuş durumdadır. Bu anlamda Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin, PKK'nın bölgedeki faaliyetlerini tehdit eden uygulamaları, terör örgütü kadar HDP'nin de tepkisine neden olmaktadır. HDP tarafından KDP'nin tutumunun endişe verici bulunduğu ve bu tutumdan vazgeçmesi için çağrıda bulunduğu, buna karşın PKK terör örgütüyle sorun yaşamayan KYB ve Goran Hareketi gibi bölgenin diğer Kürtçü siyasal partilerine ise olumlu yaklaşıldığı görülmektedir.

HDP, KDP'yi Suriye'deki faaliyetleri için de eleştirmektedir. Suriye'nin kuzeyinde PKK/PYD terör örgütünün, bölgeyi tamamen kontrol etme gayretine karşı olan ve Sincar bölgesinden terör örgütlerinin çıkartılmasına ilişkin harekâta da fiilen iştirak eden KDP'ye yönelik; DTK, DBP ve HDP tarafından ortaklaşa "*Peşmergelerin Şengal'den derhâl çekilmesi gerektiği*" açıklaması

yapılırken, Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) sınır ötesi harekâtlarına yönelik yurt içinde de HDP temsilcilerince protesto eylemleri gerçekleştirilmektedir. HDP'nin İran'a yaklaşımının da genel olarak İran yönetiminin ülkedeki siyasal ve silahlı Kürt hareketine yönelik tutumu doğrultusunda geliştiği görülmekte. Bu anlamda HDP'nin İran'a yönelik açıklamalarında, "*İran rejiminin Kürt sorunu konusunda sergilediği tutumun çözümsüzlüğü dayattığı, Kürt mahkûmların idam edilmesiyle bunun daha da derinleştiği, dolayısıyla başta Kürt ve diğer mahkûmlar olmak üzere insanların yaşam hakkını gasp eden uygulamaların sona erdirilmesi*" benzeri talepler, bu politik yaklaşımların örneklerini oluşturmaktadır. PKK etkisinde kalan ve Türkiye'yi zorlayan bu faaliyetler, HDP'nin diğer bölgesel tutumlarını da etkilemektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin dış politika alanını daraltma amaçlı HDP merkezli izlenen faaliyetleri doğrulayan bir diğer gelişme ise HDP heyetinin, 19 Aralık 2022 tarihli Libya ziyaretinde Bingazi'de Türkiye-Libya arasında imzalanan deniz yetki alanları sınırlandırma anlaşmasını reddettiklerini beyan etmeleridir. Bunun benzer örneğini HDP'nin Türkiye'nin Doğu Akdeniz gerilimindeki politikalarını ve Yunanistan ile yaşadığı sorunda Türkiye'yi eleştirmesinde görebiliriz. Diğer bir ifadeyle Türkiye'nin temel kaygılarında desteğini göstermeyen HDP'nin benzer şekilde, mesele Türkiye'yi sınırlandırma ve PKK/PYD gibi oluşumların güçlenmesi olduğunda aksi tutum izlediği söylenebilir. HDP'nin bölgeye ilişkin belki de tek olumlu yaklaşımı

ise Filistin meselesine yönelik tutumunda görülmüştür. Bu konuda da "*bozuk saat bile günde iki defa doğruyu gösterirmiş*" misali bir örnek karşımıza çıkmaktadır. Hatta burada HDP'yi sol koalisyon olarak gören KDP yanlısı politikacıların, "*Türkiye sosyalistleri, başından beri Arafat'a destek, Barzani'ye köstek siyasetini izlemişlerdir*" sözü de hatırlatılabilir. Netice itibarıyla HDP'nin Ortadoğu politikalarına ilişkin şu ifade edebilir: "*Ortadoğu'nun PKK'ya yaklaşımı ne ise HDP'nin Ortadoğu'ya yaklaşımı da o düzlemedir.*" PKK/PYD'nin faaliyetlerini olumlayan ve onların söylemini benimseyen HDP'nin bu çerçevede bağımsız bir tutum mu sergilediği yoksa kontrollü bir şekilde mi hareket ettiği aşikârdır. Maalesef PKK terör örgütünün 1990'lı yılların başında halk tabanındaki etkisini siyasi alana taşıma hedefi doğrultusunda şiddetin bir ürünü olarak ortaya çıkardığı siyasal yapılanmalar, kendilerini bu şiddet sarmalının dışında bir türlü konumlandıramadı. Diğerleri gibi HDP'nin de meselelere PKK etkisinde yaklaşımı ve bu doğrultuda, PKK yandaşı olmayan Kürtleri hatta PKK dışındaki Kürt merkezli yapılanmaları bile iş birlikçi/hain kabul etmesi, Türkiye'deki Kürtler için hiçbir derde derman olmadığı gibi Ortadoğu'daki Kürt örgütlenmelerine de benzer şekilde yaklaşımı, onların da sağlıklı bir gelecek inşasına katkı sunmayacaktır. Bu durum PKK etkisindeki aktörleri Ortadoğu siyasetinde yalnızlaştıracağı gibi ve uluslararası güçlerin daha fazla kullanımına maruz bırakarak nihayetinde daha çok acının ortaya çıkmasına neden olacaktır. ■